

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА

ISMA
ANNO 1994

**Sumy State Pedagogical
University named
after A. S. Makarenko**

**ISMA University
of Applied Sciences**

THEORETICAL AND APPLIED ASPECTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN REGIONS

Scientific monograph

Volume 1

**IZDEVNIECĪBA
BALTIJA
PUBLISHING**

2025

*Recommended for printing and distribution via Internet
by the Academic Council of Baltic Research Institute
of Transformation Economic Area Problems according
to the Minutes № 3 dated 26.03.2025*

REVIEWERS:

Djakons Romans – Dr.sc.ing., Professor, Academician, Chairman of the Board of ISMA University of Applied Sciences;

Kornus Anatolii Oleksandrovych – Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of General and Regional Geography, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko;

Babenko Olena Mykhailivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Human Biology, Chemistry and Methods of Teaching Chemistry, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko;

Kharchenko Yuliia Volodymyrivna – Candidate of Chemical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Human Biology, Chemistry and Methods of Teaching Chemistry, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko.

Theoretical and applied aspects of sustainable development of Ukrainian regions : scientific monograph. Volume 1. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. 668 p.

ISBN 978-9934-26-539-6

© Sumy State Pedagogical University named
after A. S. Makarenko, 2025
© ISMA University of Applied Sciences, 2025

СТАЛИЙ РОЗВИТОК В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я

Лепетан Інна

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-539-6-42>

ВСТУП

Сталий розвиток в системі охорони здоров'я є ключовим аспектом забезпечення довготривалої стійкості цієї сфери в умовах сучасних глобальних викликів. Система охорони здоров'я відіграє важливу роль у забезпеченні добробуту суспільства, але її функціонування залежить від багатьох факторів, включаючи економічні, соціальні та екологічні аспекти. Саме інтеграція принципів сталого розвитку дозволяє побудувати систему, здатну відповідати на потреби як теперішнього, так і майбутнього поколінь.

Глобалізація, зміна клімату, урбанізація, демографічні зміни, а також зростання хронічних та інфекційних захворювань висувають нові вимоги до систем охорони здоров'я. У цих умовах необхідно не лише реагувати на наслідки проблем, але й активно запобігати їх виникненню шляхом впровадження інноваційних підходів і сталих практик.

Особливу увагу слід приділити соціальній складовій сталого розвитку. Гарантування рівного доступу до медичної допомоги для всіх верств населення, незалежно від їхнього економічного статусу чи місця проживання, сприяє створенню більш справедливого суспільства. Це також передбачає адаптацію медичних послуг до специфічних потреб уразливих груп, таких як люди похилого віку, діти та особи з інвалідністю.

Не менш важливим є забезпечення економічної стійкості системи охорони здоров'я. Оптимізація витрат, ефективне управління ресурсами, впровадження інноваційних фінансових механізмів і підтримка наукових досліджень дозволяють не лише підвищити якість медичних послуг, але й забезпечити їхню доступність у довгостроковій перспективі.

Отже, сталий розвиток в системі охорони здоров'я – це багатовимірний підхід, який спрямований на вирішення сучасних проблем шляхом формування ефективної, екологічно безпечної та соціально справедливої системи. Його реалізація вимагає комплексних дій на рівні державної політики, місцевого самоврядування, медичних

закладів і суспільства загалом, що дозволить створити умови для покращення здоров'я населення та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

1. Теоретичні основи сталого розвитку в охороні здоров'я України

Як зазначено в «Основах законодавства України про охорону здоров'я»¹, охорона здоров'я – це система державних, громадських та індивідуальних заходів та засобів, що сприяють здоров'ю, запобіганню захворювань та попередженню передчасної смерті, забезпеченню активної життєдіяльності й працездатності людини, що враховують увесь комплекс чинників, які впливають на здоров'я людства.

За Пономаренком В. М. охорона здоров'я – це система державних і громадських заходів правового, організаційного, соціально-економічного, наукового, культурно-освітнього, санітарно-епідеміологічного, медичного, технічного й іншого характерів, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я людей, запобігання та лікування хвороб, подовження тривалості активного життя і працездатності, забезпечення сприятливих для здоров'я умов побуту й праці, гармонійного фізичного і психічного розвитку дітей та підлітків².

Поняття «сталий розвиток» виникло у відповідь на бурхливий розвиток світової економіки у другій половині ХХ ст.

Термін «сталий розвиток» на Конференції в Ріо-де-Жанейро у 1992 році в рамках прийняття «Порядку денного на ХХІ століття» визначався як «розвиток, що задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби»³.

Витоки цієї концепції сягають досліджень Римського клубу, які здійснюються з початку 70-х років ХХ ст., через спроби знайти шляхи протидії наростаючим загрозам глобальної енергетичної та екологічної катастроф. У рамках Римського клубу сформовано групу інтелектуалів на чолі з А. Печчеї, які об'єдналися з метою дослідження цих проблем. При цьому головними для групи стало глобальне моделювання, яке враховує взаємозв'язки різних аспектів людського життя – соціального,

¹ Основи законодавства України про охорону здоров'я, від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

² Термінологічний глосарій з питань соціальної медицини і організації охорони здоров'я: навч.-довід. видання / В.М. Пономаренко, Б.С. Зіменковський, С.Д. Пономаренко; за ред. В.М. Пономаренко. К.; Л.: Ліга-Прес, 2003. 100 с., с. 35

³ Програма дій «Порядок денний на ХХІ століття»: Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт «Планета Земля», 1992 р.): Пер. з англ. 2-ге вид. К.: Інтелсфера, 2000. 360 с.

політичного, морального, культурного, економічного⁴. Результатом цих досліджень була система ідей і концепцій, яка отримала назву «нового гуманізму», на основі якого виникла концепція сталого розвитку (надалі Концепція). Її формування і розвиток починається з 1979 р., коли на першій зустрічі представники різних країн сформулювали зв'язок проблем погіршення клімату з викидами шкідливих газів.

Необхідно зазначити, що у науковій літературі, аналітичних документах і доповідях відомих організацій поняття «сталий розвиток» має різні тлумачення. І сьогодні наявні визначення сталого розвитку відрізняються один від одного різною спрямованістю акцентів на найбільш пріоритетних проблемах: характері економічного зростання, якості життя, захисті навколишнього середовища, взаєминах розвинених країн і тих, що розвиваються, необхідності управління світовими процесами, раціональному використанні ресурсів, збалансованості сфер суспільного розвитку та ін.

Під сталим розвитком також розуміють соціо-еколого-економічний збалансований розвиток певних територій і розташованих на них міських і сільських поселень (населених пунктів), спрямований на узгоджене формування та функціонування економічної, соціальної та екологічної складових цього розвитку на основі раціонального використання усіх видів ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інформаційних тощо)⁵.

Сталий розвиток в охороні здоров'я – це концепція, яка передбачає баланс між трьома основними аспектами: економічним, соціальним і екологічним, щоб забезпечити довготривале покращення здоров'я населення. Головною ідеєю є створення такої системи охорони здоров'я, яка зберігає ресурсну базу для майбутніх поколінь, одночасно задовольняючи потреби сучасного суспільства.

Сучасна система охорони здоров'я України складається з трьох рівнів: національного, регіонального та субрегіонального (місцевого). Національний рівень системи охорони здоров'я представлений Міністерством охорони здоров'я України та закладами охорони здоров'я державної форми власності, які підпорядковані безпосередньо МОЗ України, а також науково-дослідними інститутами і вищими навчальними закладами підпорядкованими Академії медичних наук України та МОЗ України.

⁴ Національна парадигма сталого розвитку України / за ред. Б.Є. Патона. Київ: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку» Національної академії наук України, 2012. 72 с.

⁵ Попов О. Л., Краснотурський С.Г., Артюх С.В. Що таке сталий розвиток? URL: http://ngo.donetsk.ua/uploads/files/text16_1.pdf

Регіональний рівень системи охорони здоров'я представлений управліннями охорони здоров'я при обласних державних адміністраціях та державними закладами охорони здоров'я, які передані їм в управління відповідними рішеннями вищих органів державної влади, а також закладами охорони здоров'я, які перебувають у спільній власності територіальних громад. Наприклад, обласні лікарні, діагностичні центри, тощо.

Субрегіональний (місцевий) рівень системи охорони здоров'я представляють районні державні адміністрації, районні, міські, районні у містах, селищні, сільські органи місцевого самоврядування та заклади охорони здоров'я, які підпорядковані цим органам на правах комунальної власності⁶.

У системі охорони здоров'я сталий розвиток означає не лише покращення медичних послуг, але й інтеграцію підходів, що зменшують негативний вплив на довкілля, підтримують економічну ефективність та забезпечують справедливість у доступі до медичної допомоги. Він також враховує глобальні виклики, як-от зміни клімату, демографічні зрушення та зростання поширеності хронічних захворювань.

В Україні питання сталого розвитку охорони здоров'я набувають особливої важливості, оскільки країна стикається з рядом проблем, таких як:

- недостатнє фінансування охорони здоров'я;
- нерівний доступ до медичних послуг, особливо в сільській місцевості та для вразливих груп населення;
- старіння населення та зростання навантаження на систему охорони здоров'я;
- екологічні проблеми, такі як забруднення навколишнього середовища та зміни клімату, які можуть впливати на здоров'я населення.

Сталий розвиток в охороні здоров'я в Україні означає не лише поліпшення доступу до медичних послуг, але й підтримку здоров'я через екологічні ініціативи та створення економічно ефективної системи охорони здоров'я.

Сталий розвиток в охороні здоров'я ґрунтується на низці основних принципів, які визначають його суть:

– **Економічна сталість** – забезпечення фінансової доступності медичних послуг для всіх верств населення, раціональне використання ресурсів, а також інвестиції в інфраструктуру охорони здоров'я для забезпечення стабільного і ефективного функціонування системи.

⁶ Лехан В.М., Слабкий Г.О., Шевченко М.В. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: український вимір. К.: Четверта хвиля, 2009. 353 с.

– **Соціальна справедливість** – рівний доступ до якісних медичних послуг для всіх громадян, незалежно від їхнього економічного, соціального статусу або місця проживання. Це також включає забезпечення охорони здоров'я для вразливих груп населення, таких як бідні, інваліди, жінки та діти, мігранти, люди старшого віку.

– **Екологічна відповідальність** – впровадження екологічно чистих практик у сфері охорони здоров'я, що включає зниження викидів парникових газів, управління медичними відходами, використання відновлювальних джерел енергії та інші заходи, спрямовані на захист навколишнього середовища.

– **Інновації та технологічний розвиток** – використання новітніх медичних технологій, інформаційних технологій (телемедицина, електронні медичні картки), що дозволяє підвищити ефективність надання медичних послуг, покращити доступність і знизити витрати.

Завданнями сталого розвитку в охороні здоров'я є:

1. Покращення якості життя і здоров'я населення:

– забезпечення умов для здорового способу життя (раціональне харчування, фізична активність, доступ до чистої води та санітарії);

– зменшення рівня захворюваності та смертності через впровадження профілактичних програм і нових технологій у діагностиці та лікуванні;

– формування культури відповідального ставлення до здоров'я серед населення.

2. Забезпечення рівного доступу до медичних послуг:

– ліквідація бар'єрів у доступі до медичної допомоги для вразливих груп населення (сільські мешканці, малозабезпечені, літні люди);

– інтеграція телемедицини, мобільних клінік і цифрових платформ для надання медичних послуг навіть у найвіддаленіших регіонах.

3. Профілактика захворювань:

– розробка та реалізація національних програм вакцинації, скринінгу, моніторингу інфекційних і неінфекційних захворювань;

– зниження поширеності хвороб, спричинених способом життя, як-от ожиріння, діабет, серцево-судинні захворювання.

4. Інтеграція екологічних підходів:

– зменшення впливу медичних закладів на довкілля через впровадження зелених технологій, скорочення відходів та використання енергоефективного обладнання;

– зниження викидів парникових газів у процесах охорони здоров'я, наприклад, шляхом оптимізації логістики або переходу на відновлювані джерела енергії.

5. Зміцнення системи охорони здоров'я для реагування на глобальні виклики:

- адаптація до наслідків зміни клімату (спека, розповсюдження нових інфекцій, кліматичні катастрофи);
- підготовка до пандемій та інших надзвичайних ситуацій, включаючи створення резервів медикаментів і обладнання.

6. Підвищення економічної ефективності:

- раціональне використання ресурсів, включаючи медикаменти, обладнання та фінансові ресурси;
- впровадження інноваційних технологій (телемедицина, автоматизовані системи управління даними) для зниження витрат;
- забезпечення фінансової доступності медичних послуг через ефективне страхування та державні програми.

7. Розвиток кадрового потенціалу:

- підвищення рівня кваліфікації медичних працівників, впровадження постійного навчання та підтримки;
- покращення умов праці, гідна оплата та запобігання професійному вигоранню медиків.

8. Забезпечення співпраці на національному та глобальному рівнях:

- реалізація Цілей сталого розвитку (особливо ЦСР 3 – «Забезпечення здорового способу життя та сприяння добробуту для всіх у будь-якому віці»);
- участь у міжнародних програмах, спрямованих на боротьбу з інфекційними хворобами, запобігання епідеміям і розподіл вакцин.

Сталий розвиток в охороні здоров'я безпосередньо підтримує досягнення цілей сталого розвитку (ЦСР), зокрема:

- ЦСР 3: Забезпечення здорового способу життя для всіх.
- ЦСР 6: Забезпечення доступу до чистої води та санітарії.
- ЦСР 10: Скорочення нерівності у доступі до медичних послуг.
- ЦСР 13: Боротьба зі зміною клімату та адаптація систем охорони здоров'я до його наслідків.

Ціль сталого розвитку 3 (ЦСР 3) – Забезпечення здорового способу життя та сприяння добробуту для всіх у будь-якому віці.

ЦСР 3 є однією з ключових Цілей сталого розвитку, затверджених ООН. Вона спрямована на покращення здоров'я населення, зменшення рівня захворюваності та смертності, забезпечення рівного доступу до якісних медичних послуг і профілактики хвороб. Ця ціль охоплює широкий спектр завдань, що враховують як індивідуальне здоров'я, так і глобальні виклики, пов'язані зі здоров'ям (табл. 1).

Ключові завдання ЦСР 3 та досягнення для України

Ключові завдання	Зміст завдання	Досягнення для України
Зниження материнської смертності	Забезпечити доступ до якісної перинатальної допомоги, включаючи навчання акушерок і лікарів.	Відкриття перинатальних центрів у регіонах, навчання медичних працівників за підтримки міжнародних організацій.
Покращення здоров'я новонароджених та дітей до 5 років	Скоротити рівень дитячої смертності шляхом імунізації, доступу до якісної питної води та боротьби з інфекційними хворобами.	Розширення програми вакцинації, зокрема проти кору та поліомієліту, програми забезпечення якісної питної води в дитячих закладах.
Боротьба з інфекційними хворобами	Ліквідація епідемій ВІЛ/СНІДу, туберкульозу, малярії та інших інфекційних захворювань.	Створення центрів для лікування ВІЛ/СНІДу та туберкульозу, розширення доступу до антиретровірусної терапії.
Зменшення передчасної смертності від неінфекційних захворювань (НІЗ)	Профілактика та лікування серцево-судинних захворювань, діабету, раку та хронічних респіраторних хвороб.	Впровадження програм раннього виявлення хвороб (скринінги), програма «Доступні ліки», спрямована на лікування серцевих і хронічних хвороб.
Профілактика та лікування залежностей	Запобігання зловживанню алкоголем, тютюном і наркотиками шляхом освітніх кампаній та реабілітаційних програм	Запуск антиалкогольних і антитютюнових кампаній, розвиток центрів реабілітації для осіб із наркотичною залежністю.
Універсальний доступ до медичних послуг	Забезпечення фінансової доступності та якісної медичної допомоги, включаючи основні медикаменти та вакцини	Реформа охорони здоров'я з фінансуванням через НСЗУ, програма «Доступні ліки», розширення доступу до безкоштовної вакцинації.

Продовження таблиці 1

Підтримка репродуктивного здоров'я	Розширення доступу до планування сім'ї, контрацепції та медичної допомоги під час вагітності.	Впровадження програм репродуктивного здоров'я, забезпечення доступу до контрацептивів через державні та громадські ініціативи.
Зменшення травматизму та смертності від аварій	Розвиток інфраструктури безпеки на дорогах, а також впровадження правил дорожнього руху, що рятують життя.	Установлення сучасних систем безпеки на дорогах, кампанії щодо використання ременів безпеки, зменшення смертності від ДТП.
Підготовка до надзвичайних ситуацій та боротьба з пандеміями	Створення резервів медичних товарів, навчання медичних працівників та впровадження систем раннього попередження.	Реакція на COVID-19: створення мобільних бригад, розгортання лабораторій тестування, навчання медичних працівників для роботи з пандеміями.
Захист здоров'я у зв'язку зі зміною клімату	Розробка адаптаційних програм для запобігання наслідкам спеки, повеней, нових інфекційних хвороб, спричинених кліматичними змінами.	Пілотні програми адаптації до зміни клімату, включаючи моніторинг якості повітря і води та управління ризиками інфекційних захворювань.

Таким чином, ЦСР 3 забезпечує не лише покращення здоров'я населення, а й підвищення якості життя, справедливий доступ до медичних послуг і створення стійких систем охорони здоров'я, здатних реагувати на сучасні виклики. Вона є основою для досягнення більшості інших Цілей сталого розвитку.

Ціль сталого розвитку 6 (ЦСР 6) – Забезпечення доступу до чистої води та санітарії для всіх.

ЦСР 6 спрямована на досягнення універсального доступу до безпечної води, санітарії та гігієни, що є критично важливим для забезпечення здоров'я, зменшення захворюваності та покращення якості життя (табл. 2). Вода і санітарія – це базові потреби для виживання та розвитку людини, а їх відсутність може спричинити

серйозні проблеми, зокрема інфекційні захворювання, погіршення якості життя, зниження продуктивності та економічні втрати.

Таблиця 2

Ключові завдання ЦСР 6 та досягнення для України

Ключові завдання	Зміст завдання	Досягнення для України
Забезпечення доступу до безпечної води для всіх	Підключення до централізованих водопровідних мереж або забезпечення доступу до альтернативних джерел чистої води (наприклад, колодязі, системи збору дощової води).	Відновлення водопостачання в громадах, постраждалих від війни, впровадження проектів із буріння свердловин у віддалених регіонах.
Поліпшення санітарії та гігієни	Забезпечення доступу до санітарних умов (унітази, сміттєзбірники, очищення води) та гігієнічних умов, таких як мийка рук.	Встановлення мобільних санітарних пунктів у місцях переселення, реалізація державних програм із покращення шкільних санітарних умов.
Зменшення забруднення водних ресурсів	Впровадження заходів щодо очищення води, зменшення використання хімічних забрудників, очищення відпрацьованих вод, та боротьба з забрудненням пластиком.	Будівництво сучасних очисних споруд, зменшення використання фосфатів у побутовій хімії, ініціативи зі збирання та переробки пластику.
Покращення управління водними ресурсами	Розробка та реалізація ефективних стратегій управління водними ресурсами, враховуючи попит на воду, збереження водних ресурсів та запобігання їх виснаженню.	Розробка Національної стратегії управління водними ресурсами, впровадження моніторингу стану річок і водосховищ за європейськими стандартами.

Стимулювання участі громади в управлінні водними ресурсами	Залучення місцевих громад до управління водними ресурсами та прийняття рішень щодо водозабезпечення, щоб підвищити ефективність та стійкість водних систем.	Проведення навчань для громад щодо раціонального використання води, ініціативи з впровадження громадських рад із водних питань.
Забезпечення стійкого управління водними ресурсами	Впровадження інтегрованого управління водними ресурсами (IWRM) для покращення використання води в різних секторах економіки, таких як сільське господарство, енергетика, промисловість та екологія.	Реалізація проєктів інтегрованого управління річковими басейнами, оптимізація зрошувальних систем у сільському господарстві.
Боротьба з висиханням і засоленням водних ресурсів	Розробка технологій і методів боротьби з висиханням і засоленням водних ресурсів через адаптацію до кліматичних змін і раціональне використання води.	Відновлення меліоративних систем у південних регіонах, створення водозберігаючих технологій у сільському господарстві.

Чиста вода і належна санітарія є основою здоров'я, оскільки забруднена вода може бути джерелом багатьох захворювань, таких як холера, дизентерія, та інші інфекційні хвороби.

Без доступу до води та санітарії важко досягти соціально-економічного розвитку. Відсутність цих базових умов обмежує можливості населення, зокрема в сільських районах, та призводить до втрат у робочій силі через захворювання.

Раціональне використання водних ресурсів допомагає зберегти екосистеми і забезпечити їх стійкість до кліматичних змін.

ЦСР 6 є однією з основ, на яких будуються інші Цілі сталого розвитку, оскільки забезпечення доступу до чистої води та санітарії впливає на здоров'я, економіку, екологію та загальний добробут людей.

Ціль сталого розвитку 10 (ЦСР 10) – Скорочення нерівності у доступі до медичних послуг.

ЦСР 10 спрямована на зменшення нерівності в суспільстві, зокрема в доступі до медичних послуг (табл. 3). Нерівний доступ до охорони здоров'я є однією з головних проблем глобальної системи охорони здоров'я, оскільки він сприяє збільшенню соціальних та економічних розривів. Усі верстви населення повинні мати рівні можливості для отримання необхідних медичних послуг, незалежно від їхнього доходу, місця проживання, статі, раси, етнічної приналежності чи інших факторів.

Таблиця 3

Ключові завдання ЦСР 10 та досягнення для України

Ключові завдання	Зміст завдання	Досягнення для України
Забезпечення доступу до якісних медичних послуг для всіх	Забезпечення рівного доступу до медичних послуг без бар'єрів, таких як географічні відстані, фінансові труднощі або соціальні упередження.	Запровадження медичної реформи, включаючи впровадження електронних медичних карток і телемедицини для покращення доступу до медичних послуг.
Зменшення фінансових бар'єрів для доступу до охорони здоров'я	Забезпечення системи, де медичні послуги доступні за розумною ціною для всіх верств населення, зокрема для бідних та маргіналізованих груп.	Реалізація програми державного медичного страхування для малозабезпечених верств населення, зниження вартості лікарських засобів через реімбурсацію.
Забезпечення доступу до медичних послуг у сільських та віддалених районах	Створення умов для розвитку медичних установ в сільській місцевості, щоб люди не мусили їхати в великі міста для отримання медичних послуг.	Побудова нових амбулаторій та медичних центрів, реалізація програми «лікар на колесах» для покриття віддалених територій.
Покращення доступу до лікарських засобів та вакцинації	Зменшення цін на життєво важливі ліки та вакцини, забезпечення їх доступності для всіх людей, включаючи бідні і віддалені регіони.	Розширення програми реімбурсації для життєво важливих ліків, зниження цін на вакцини та препарати, забезпечення вакцинальними кампаніями в регіонах.

Продовження таблиці 3

Забезпечення рівного доступу до медичних послуг для вразливих груп населення	Спеціальна увага до доступу медичних послуг для жінок, дітей, людей з інвалідністю, мігрантів та інших вразливих груп, які часто стикаються з дискримінацією в системах охорони здоров'я.	Впровадження програм підтримки жінок і дітей, покращення доступу до медичних послуг для людей з інвалідністю, запуск мобільних медичних бригад для вразливих груп.
Освіта та підвищення обізнаності щодо прав на медичну допомогу	Проведення просвітницьких кампаній, які інформують людей про їхні права на медичні послуги, доступні ресурси та можливості для отримання медичної допомоги.	Запуск національних кампаній з підвищення обізнаності про медичні права, розповсюдження інформаційних матеріалів та проведення тренінгів.
Покращення інфраструктури медичних установ	Розбудова та модернізація медичних закладів у регіонах з низьким рівнем розвитку, щоб вони відповідали стандартам якості і були здатні обслуговувати більше пацієнтів.	Модернізація лікарень, закупівля сучасного медичного обладнання для обласних і районних лікарень, покращення умов у сільських медзакладах.
Усунення соціальних бар'єрів у доступі до охорони здоров'я	Відповідно до культурних та соціальних норм, необхідно працювати над усуненням стигматизації певних груп населення, таких як люди з ВІЛ/СНІД, наркозалежні або ЛГБТ-спільнота, для забезпечення їм рівного доступу до медичних послуг.	Запуск програм підтримки людей з ВІЛ/СНІД, наркозалежних, ЛГБТ-спільноти, проведення тренінгів для медичних працівників щодо боротьби зі стигмою та дискримінацією.

Рівний доступ до медичних послуг має забезпечувати кожному громадянину можливість отримати необхідне лікування, не залежно від їхнього економічного чи соціального статусу.

Якщо усунути нерівність у доступі до медичних послуг, то зросте рівень здоров'я населення в цілому, зменшиться захворюваність та смертність, особливо серед вразливих груп.

Зниження нерівності в доступі до медичних послуг дозволяє зменшити витрати на лікування в майбутньому, оскільки запобігання захворюванням та раннє виявлення хвороб є економічно вигіднішими, ніж лікування на пізніх стадіях. ЦСР 10 є важливим кроком у побудові здорових та справедливих суспільств, де кожна людина має рівні можливості для підтримки свого здоров'я.

Ціль сталого розвитку 13 (ЦСР 13) – Боротьба зі зміною клімату та адаптація систем охорони здоров'я до його наслідків.

ЦСР 13 спрямована на вирішення проблеми зміни клімату, яка є однією з найбільших загроз для глобальної безпеки та стабільності. Кліматичні зміни мають далекосяжні наслідки для екосистем, людського здоров'я та економіки. Вони впливають на температурні режими, рівень моря, розподіл дощів та стихійні лиха, що, в свою чергу, створює нові виклики для систем охорони здоров'я та вимагає адаптації до змінюваних умов.

Це завдання включає заходи щодо зменшення викидів парникових газів (мітання в атмосферу вуглецю та інших шкідливих газів), а також адаптації до вже відчутних наслідків зміни клімату, таких як підвищення температури, екстремальні погодні явища, поширення нових інфекційних захворювань тощо (табл. 4).

Таблиця 4

Ключові завдання ЦСР 13 та досягнення для України

Ключові завдання	Зміст завдання	Досягнення для України
Зменшення викидів парникових газів	Включає заходи з переходу на відновлювальні джерела енергії, зниження енергоспоживання, модернізацію промисловості та транспорту, які зменшують викиди CO ₂ та інших газів.	Розширення проєктів сонячної та вітрової енергетики, реалізація програм з енергоефективності в будівлях, модернізація транспорту (електробуси, електрички).

Адаптація до змін клімату в системах охорони здоров'я	Розробка планів і стратегій для адаптації до зміни клімату, зокрема шляхом поліпшення медичної інфраструктури, підготовки медичних працівників до нових викликів (наприклад, підвищена кількість теплових ударів, інфекційні захворювання).	Впровадження стратегій адаптації до змін клімату, оновлення системи охорони здоров'я, навчання медиків реагувати на нові виклики, зокрема теплові хвилі.
Моніторинг та раннє попередження екстремальних погодних явищ	Розвиток систем раннього попередження, щоб зменшити ризики для здоров'я, викликані надзвичайними погодними умовами, такими як повені, посухи, хвилі спеки або сильні штормові вітри.	Створення національної системи моніторингу погодних явищ, покращення прогнозування повеней, штормів і теплових хвиль.
Підготовка до нових або поширених інфекційних захворювань	Кліматичні зміни сприяють зміні географії поширення хвороб, таких як малярія, денге або лихоманка Західного Нілу. Охорона здоров'я повинна бути готова до нових епідемій через зміщення епідеміологічних зон.	Створення нових лабораторій для моніторингу інфекційних захворювань, посилення заходів проти векторних хвороб у зв'язку зі змінами клімату.
Забезпечення доступу до чистої води та санітарії	Зміни клімату можуть призвести до посух, паводків і забруднення водних ресурсів. Важливо створювати стійкі системи водопостачання та санітарії, які можуть протистояти екстремальним погодним умовам.	Реконструкція інфраструктури водопостачання в регіонах, схильних до посух і паводків, реалізація програм доступу до води в сільській місцевості.

Продовження таблиці 4

Розвиток сталих сільськогосподарських практик	Підтримка сталого землеробства, яке сприяє зменшенню впливу на екологію і знижує викиди парникових газів. Важливо також забезпечити доступ до здорового харчування, що є основою добробуту людей.	Впровадження органічного землеробства, підтримка агроекологічних ініціатив, запуск програм зменшення використання добрив та пестицидів.
Збереження екосистем та біорізноманіття	Охорона природних екосистем, таких як ліси та водно-болотні угіддя, що можуть поглинати вуглекислий газ і допомагають боротися зі змінами клімату.	Відновлення лісів і болотних угідь, створення національних парків і заповідників, реалізація програм з охорони рідкісних видів флори та фауни.
Підвищення обізнаності та освіта щодо зміни клімату	Важливо підвищувати обізнаність населення про наслідки зміни клімату для здоров'я та важливість заходів зі зменшення впливу на навколишнє середовище.	Запуск інформаційних кампаній, впровадження кліматичної освіти в школах, проведення тренінгів для громадських організацій та підприємств.

Вплив зміни клімату на здоров'я людини може проявлятися через підвищення кількості теплових ударів, зростання інфекційних захворювань, погіршення якості води та повітря.

Адаптація медичних установ до зміни клімату дозволяє ефективно реагувати на нові виклики та забезпечити збереження здоров'я людей.

Охорона природних ресурсів є важливою складовою боротьби зі зміною клімату, оскільки екосистеми допомагають знижувати рівень викидів парникових газів та покращують умови життя.

ЦСР 13 є надзвичайно важливою для забезпечення довготривалого сталого розвитку, оскільки зміна клімату впливає на всі сфери життя, а адаптація до її наслідків дозволить зберегти здоров'я населення та екосистеми планети.

Сталий розвиток в охороні здоров'я тісно пов'язаний із основними цілями та завданнями, визначеними Стратегією розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року⁷. Стратегія розроблена з урахуванням сучасного стану охорони здоров'я, спрямована на вдосконалення державної політики у сфері здоров'я населення України, а також на здійснення всіх належних та доступних заходів для розв'язання проблем, забезпечення доступу населення до якісних послуг та розвиток системи охорони здоров'я. Стратегія орієнтується на провідні національні документи та міжнародний досвід, включаючи стратегічні документи Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Європейського Союзу, а також кращі практики країн ЄС, Великобританії, США та інших країн і враховує єдиний євроінтеграційний вектор розвитку країни.

Основними напрямками Стратегії визначено: надання медичних послуг та фінансування; громадське здоров'я та боротьба з епідеміями; доступ до лікарських засобів та медичних виробів; освіта, наука та медичні кадри.

Таким чином, сталий розвиток в охороні здоров'я спрямований на створення системи, яка враховує інтереси всіх учасників і забезпечує довготривалу стійкість у медичній, соціальній та екологічній сферах.

2. Основні аспекти впливу сталого розвитку на систему охорони здоров'я

Сталий розвиток відіграє важливу роль у системах охорони здоров'я, оскільки забезпечує довготривалу стійкість і ефективність медичних послуг, зменшуючи негативний вплив на довкілля, суспільство та економіку. Як зазначалося вище, сталий розвиток в охороні здоров'я охоплює концепцію, яка передбачає баланс між трьома основними аспектами: економічним, соціальним і екологічним. Зупинимося детальніше на їх характеристичі.

Екологічний аспект сталого розвитку полягає у захисті навколишнього середовища та збереженні природних ресурсів для майбутніх поколінь. Екологічна безпека в охороні здоров'я є важливим аспектом сталого розвитку цієї сфери, що охоплює не лише захист довкілля, але й забезпечення безпечних умов для здоров'я людей. Вона включає в себе різноманітні заходи, спрямовані на зменшення

⁷ Стратегія розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2025 року № 34-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-rozvytku-systemy-okhorony-zdorovia-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennia-operatsiinoho-planu-zakhodiv-z-ii-realizatsii-u-20252027-rokakh-34r-170125>

негативного впливу медичних установ на навколишнє середовище, збереження природних ресурсів, управління відходами та зменшення ризиків для здоров'я, пов'язаних із забрудненням довкілля.

Забруднення навколишнього середовища медичними відходами є серйозною проблемою, яка виникає через неправильне поводження з відходами, що утворюються в результаті медичної діяльності. Медичні установи виробляють значну кількість відходів, які можуть бути небезпечними для навколишнього середовища та здоров'я людини. Це можуть бути:

1. Інфекційні відходи – ці відходи можуть містити збудники інфекційних хвороб, тому вони вимагають особливої обережності при зборі та утилізації. Це можуть бути використані рукавички, перев'язочні матеріали, шприци, голки.

2. Токсичні відходи – медичні препарати, що містять хімічні речовини, які можуть бути небезпечними для здоров'я людини та навколишнього середовища. Сюди входять розчинники, реактиви, старі ліки, важкі метали.

3. Фармацевтичні відходи – непридатні або прострочені ліки, які можуть забруднити навколишнє середовище та становити загрозу для здоров'я.

4. Лікарняні відходи – це відходи, що утворюються в процесі надання медичних послуг, зокрема упаковка ліків, використані пелюшки, марлеві пов'язки тощо.

5. Радіоактивні відходи – матеріали, що містять радіоактивні елементи, які використовуються в медицині для діагностики та лікування, і потребують спеціальної утилізації.

6. Загальні відходи – побутові відходи, такі як упаковка, харчові залишки, папір, які не є небезпечними, але потребують правильного сортування та утилізації.

Недостатнє очищення таких відходів може призвести до забруднення водних ресурсів, ґрунтів і повітря, що в свою чергу може негативно впливати на здоров'я людей і екосистему в цілому.

Управління медичними відходами регулюється національними та міжнародними нормами і стандартами. В Україні існують відповідні законодавчі акти та нормативні документи, що визначають порядок утилізації відходів у медичних установах. Зокрема, важливими є: Закон України «Про відходи», який визначає основні правила збору, зберігання та утилізації відходів; Державні санітарні правила та норми (ДСанПіН), що регламентують вимоги до поводження з медичними відходами; Міжнародні стандарти (наприклад, ISO 14001), які визначають вимоги до екологічного менеджменту в медичних установах.

Щоб забезпечити екологічну безпеку в охороні здоров'я, важливо впроваджувати належне управління медичними відходами, яке включає:

1. Збір та зберігання. Перший етап у процесі управління відходами – це їх правильне збирання та тимчасове зберігання. Для цього використовують спеціально призначені контейнери та пакувальні матеріали, що відповідають вимогам безпеки та зручності. Відходи повинні бути чітко марковані та позначені відповідними знаками небезпеки.

2. Обробка відходів. Для деяких типів відходів необхідна спеціальна обробка. Наприклад, медичні відходи, які можуть бути інфікованими, піддаються стерилізації (за допомогою автоклавування) або хімічній дезактивації. Для токсичних або фармацевтичних відходів використовуються методи нейтралізації, наприклад, спалювання в спеціальних печах.

3. Утилізація. Важливим етапом є утилізація відходів – їх транспортування на відповідні підприємства або звалища для подальшого знищення або переробки. Радіоактивні та інші небезпечні відходи потребують спеціальних умов утилізації та мають бути знищені відповідно до міжнародних стандартів.

4. Переробка та повторне використання. Відходи можуть бути перероблені або повторно використані для мінімізації негативного впливу на довкілля. Наприклад, металеві або пластикові контейнери можуть бути перероблені для повторного використання, а органічні відходи – утилізовані в якості добрив.

5. Навчання та підвищення обізнаності. Один із ключових аспектів ефективного управління відходами – це навчання медичних працівників щодо правил роботи з відходами, сортування та безпечного поводження з ними. Крім того, важливо підвищувати обізнаність серед пацієнтів щодо важливості правильного поводження з медичними відходами.

Управління відходами є важливою частиною функціонування системи охорони здоров'я, оскільки медичні заклади виробляють різноманітні відходи, які можуть становити загрозу як для здоров'я людей, так і для навколишнього середовища. Відповідальне управління медичними відходами є необхідною умовою для підтримки екологічної безпеки, захисту громадського здоров'я та забезпечення сталого розвитку в охороні здоров'я.

Основними принципами управління відходами в охороні здоров'я є:

1. Принцип мінімізації. Одна з основних задач – мінімізувати кількість відходів, що утворюються. Це можна досягти за рахунок

оптимізації використання матеріалів, багаторазових інструментів, заміни небезпечних препаратів на менш токсичні, а також застосування технологій, що дозволяють зменшити витрати.

2. Принцип сортування. Всі відходи мають бути сортувані на етапі їх утворення. Це забезпечує належну обробку кожного виду відходів окремо та їх безпечну утилізацію. Наприклад, інфекційні відходи повинні зберігатися окремо від побутових відходів, а токсичні відходи – окремо від фармацевтичних.

3. Принцип безпеки. Всі процеси збору, зберігання, транспортування та утилізації відходів повинні здійснюватися з дотриманням строгих норм і стандартів безпеки, щоб уникнути зараження, забруднення навколишнього середовища та можливих аварій.

4. Принцип екологічності. Всі методи утилізації відходів мають бути екологічно чистими та ефективними. Це включає використання відновлюваних ресурсів, переробку відходів, зменшення їх впливу на довкілля та збереження природних ресурсів.

Таким чином, управління медичними відходами – це важлива складова частини діяльності медичних установ, яка впливає не тільки на здоров'я людей, але й на навколишнє середовище. Застосування ефективних методів збору, сортування, обробки та утилізації відходів дозволяє мінімізувати негативні наслідки для екології та забезпечити безпечні умови для пацієнтів та медичного персоналу. Згідно з міжнародними та національними стандартами, кожна медична установа повинна відповідально ставитися до управління відходами, аби забезпечити сталий розвиток охорони здоров'я та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Сучасна охорона здоров'я є однією з найбільших споживачів енергії в світі. Медичні установи, лікарні, клініки та інші заклади вимагають значних обсягів енергії для забезпечення лікувальних і адміністративних процесів. Від опалення та кондиціонування приміщень до енергоспоживання медичних приладів і обладнання – все це сприяє значному викиду вуглекислого газу (CO_2) в атмосферу. Враховуючи глобальні зусилля щодо зменшення впливу на клімат, забезпечення енергетичної ефективності та скорочення викидів CO_2 в охороні здоров'я є важливим кроком до сталого розвитку цієї сфери.

Охорона здоров'я, як і інші галузі, має серйозний екологічний слід. Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), сектор охорони здоров'я глобально відповідає за значну частину викидів парникових газів, зокрема CO_2 . За оцінками, до 5% глобальних викидів парникових газів можуть бути пов'язані з діяльністю медичних установ. Це включає викиди, пов'язані з енергоспоживанням (опаленням,

кондиціонуванням, освітленням, медичними приладами), а також з утилізацією медичних відходів і використанням хімічних речовин.

Основними напрямками для зменшення енергетичних витрат і викидів CO₂ в охороні здоров'я можуть бути:

1. Оптимізація енергоспоживання. Одним із перших кроків для зменшення викидів CO₂ є зменшення споживання енергії в медичних установах. Це можна досягти через:

- Модернізацію інфраструктури – встановлення енергоефективних систем освітлення (наприклад, LED-ламп), утеплення стін та дахів будівель для зниження тепловтрат, а також використання інтелектуальних систем управління енергоспоживанням.

- Автоматизацію та цифровізацію – впровадження автоматизованих систем для моніторингу і управління енергоспоживанням у реальному часі дозволяє значно знизити витрати енергії без зменшення якості медичних послуг.

2. Перехід на відновлювальні джерела енергії. Встановлення сонячних панелей, вітрових турбін та інших відновлювальних джерел енергії в медичних установах допомагає зменшити залежність від традиційних енергоресурсів, які сприяють викидам парникових газів. Використання «зелених» джерел енергії в медичних установах дозволяє не лише скоротити викиди CO₂, але й зробити медичні послуги більш стійкими до енергетичних криз.

3. Енергоефективні медичні прилади та обладнання. Вибір енергоефективних медичних приладів, таких як ультразвукові апарати, МРТ, рентгенівські апарати та інші, допомагає зменшити енергоспоживання без шкоди для якості медичних послуг. Крім того, регулярне обслуговування та модернізація медичного обладнання дозволяє знизити не тільки споживану енергію, але й зменшити витрати на обслуговування.

Освіта та підвищення обізнаності серед медичних працівників. Важливою частиною реалізації стратегії енергетичної ефективності є підвищення обізнаності медичних працівників щодо зниження енергоспоживання та екологічних практик. Проведення тренінгів, семінарів і кампаній з охорони навколишнього середовища для медиків допомагає створити культуру енергозбереження в установах охорони здоров'я.

Вода є однією з найважливіших складових не тільки для життя людей, а й для ефективної роботи систем охорони здоров'я. Від чистоти та доступності води залежить здоров'я населення, якість медичних послуг і безпека в медичних установах. У зв'язку з глобальними викликами, такими як зміна клімату, зростаюча урбанізація, забруднення водних ресурсів та зменшення доступу до безпечної води,

захист водних ресурсів у контексті охорони здоров'я набуває особливої актуальності.

Медичні установи часто використовують велику кількість води для різних потреб (лікування, санітарії, приготування їжі). Належне управління водними ресурсами в охороні здоров'я має на меті:

1. Рациональне використання води – Впровадження технологій водозбереження, таких як автоматичні системи для контролю витрат води, використання ефективних сантехнічних приладів, що зменшують споживання води.

2. Очистка стічних вод – використання ефективних систем очистки води, щоб запобігти забрудненню водних ресурсів небезпечними хімічними та біологічними сполуками, що можуть виходити з лікарняних стоків.

Таким чином, екологічна безпека в охороні здоров'я є важливою складовою частиною загальної стратегії сталого розвитку. Вона вимагає комплексного підходу, що включає рациональне використання природних ресурсів, ефективне управління відходами, зменшення викидів вуглецю, та використання екологічно безпечних матеріалів і технологій. Завдяки таким заходам медичні установи можуть значно знизити свій вплив на навколишнє середовище та сприяти збереженню природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Економіка є основою сталого розвитку, оскільки забезпечує ресурси для реалізації соціальних та екологічних цілей. Охорона здоров'я в Україні зіштовхується з низкою економічних проблем, які значною мірою впливають на ефективність медичних послуг. До основних економічних викликів можна віднести:

1. Недофінансування медичної системи. Хоча державне фінансування охорони здоров'я в Україні в останні роки зростає, однак воно залишається недостатнім для забезпечення всіх потреб медичної галузі. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), рівень фінансування української охорони здоров'я значно нижчий за середній показник у країнах Європи.

2. Низька ефективність витрат. Охорона здоров'я України стикається з неефективним використанням фінансових ресурсів. Часто спостерігається нецільове використання бюджетних коштів, нераціональні витрати на медичне обладнання та ліки, а також проблеми з управлінням і адмініструванням медичних установ.

3. Доступність медичних послуг. Незважаючи на прогрес в реформуванні медичної системи (зокрема через програму медичних гарантій), доступність медичних послуг залишається важливою проблемою, особливо у віддалених і сільських районах. Це потребує додаткових

інвестицій у розвиток інфраструктури та транспорту для забезпечення доступу до медичних установ.

4. Застаріле обладнання та технології. В Україні досі використовується застаріле медичне обладнання, що значно знижує ефективність лікування. Модернізація медичних закладів потребує значних фінансисих ресурсів.

Стратегіями сталого розвитку охорони здоров'я в Україні в економічному аспекті може бути:

1. Оптимізація фінансування. Один з важливих кроків для сталого розвитку охорони здоров'я – це оптимізація фінансування медичних установ. Модернізація фінансової системи охорони здоров'я через перехід до механізму фінансування через страхові медичні фонди або змішану модель (з використанням бюджетних коштів і страховок) може зменшити навантаження на державний бюджет.

2. Впровадження електронних медичних послуг. Використання інформаційних технологій може значно знизити витрати та підвищити ефективність охорони здоров'я. Електронні реєстрації, електронні рецепти та медичні картки зменшують витрати на паперові носії та прискорюють надання медичних послуг. Впровадження телемедицини також дозволяє знижувати витрати, особливо для пацієнтів, що живуть у віддалених районах.

3. Превентивна медицина та здоровий спосіб життя. Система охорони здоров'я має зосередитись на профілактиці захворювань, що дозволить знизити витрати на лікування і підвищити загальний рівень здоров'я населення. Програми вакцинації, боротьба з тютюнопалінням, пропаганда здорового способу життя мають бути частиною національної стратегії для зменшення економічного навантаження на медичну систему.

4. Реформа системи охорони здоров'я. Продовження медичних реформ, зокрема підвищення ефективності роботи лікарень, поліпшення управлінських практик та оптимізація медичних послуг, є важливими кроками для зниження економічних витрат. Це включає реформування адміністративних структур, зниження бюрократії та поліпшення якості медичних послуг.

5. Партнерство між державним і приватним секторами. Створення сприятливих умов для розвитку приватного сектору в охороні здоров'я може забезпечити додаткові інвестиції в галузь. Співпраця з міжнародними організаціями та залучення приватних інвесторів до модернізації інфраструктури, впровадження нових технологій і покращення медичних послуг допоможе знизити витрати та підвищити доступність медичної допомоги.

Таким чином, економічний аспект сталого розвитку охорони здоров'я в Україні є одним із найважливіших елементів національної політики. Подальші реформи, оптимізація витрат та розвиток новітніх технологій здатні значно покращити ситуацію в галузі. Водночас важливо забезпечити доступність медичних послуг для всіх верств населення та підвищити ефективність використання бюджетних коштів. Сталий розвиток охорони здоров'я вимагає комплексного підходу, який включає соціальні, економічні та інноваційні ініціативи, що сприятимуть покращенню загального здоров'я нації та зниженню фінансового навантаження на бюджет.

Соціальний аспект сталого розвитку охорони здоров'я зосереджений на забезпеченні рівного доступу до медичних послуг для всіх верств населення, зокрема для вразливих груп, а також на підвищенні рівня здоров'я і соціальної захищеності громадян. Це важлива частина комплексної стратегії, що охоплює не лише медичну допомогу, але й соціальні програми, профілактику захворювань, підвищення рівня освіти та обізнаності про здоровий спосіб життя.

Одним із головних принципів сталого розвитку охорони здоров'я є забезпечення рівного доступу до медичних послуг для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу, географічного розташування чи фінансових можливостей. У багатьох країнах, включаючи Україну, існують соціальні бар'єри, що ускладнюють доступ до медичних послуг для малозабезпечених, людей з інвалідністю, жінок, дітей, літніх людей та представників інших вразливих груп. Це може призводити до нерівних можливостей у отриманні медичної допомоги та впливати на здоров'я нації в цілому.

Сталий розвиток охорони здоров'я має на меті усунення цих бар'єрів шляхом створення доступних медичних мереж, розширення програм медичного страхування, надання субсидій для медичних послуг, а також розвитку мобільних медичних сервісів для віддалених і сільських регіонів. Однією з таких ініціатив є програма медичних гарантій в Україні, що забезпечує фінансування основних медичних послуг і знижує фінансові бар'єри для громадян.

Важливим аспектом соціального підходу до сталого розвитку охорони здоров'я є орієнтація на медичні послуги для найбільш вразливих груп населення. Це включає:

1. Особи з інвалідністю – забезпечення доступу до спеціалізованих медичних послуг та реабілітації.
2. Жінки та діти – створення умов для безпечного материнства, охорони здоров'я дітей, вакцинації, профілактики захворювань.

3. Міграційні групи та національні меншини – подолання культурних та мовних бар'єрів для надання медичної допомоги.

4. Літні люди – забезпечення належної медичної підтримки, профілактики хвороб, догляду за старшими людьми.

Це важливий соціальний аспект, оскільки рівність у доступі до медичних послуг сприяє зниженню соціальної нерівності та покращенню загального стану здоров'я нації.

Іншим важливим соціальним елементом сталого розвитку охорони здоров'я є акцент на профілактику захворювань і пропаганду здорового способу життя. Участь громадян у програмах профілактики, таких як вакцинація, скринінгові програми, кампанії з боротьби з алкоголізмом, тютюнопалінням та наркотиками, допомагає знизити навантаження на систему охорони здоров'я та покращити якість життя.

Покращення освітнього рівня щодо здорового способу життя, правильного харчування, фізичної активності та психічного здоров'я також є важливою частиною соціального аспекту сталого розвитку охорони здоров'я. Громадяни, обізнані про здоровий спосіб життя, менш схильні до розвитку серйозних хронічних захворювань, що дозволяє знижувати соціальні витрати на лікування і підвищувати загальний рівень добробуту.

Одним із ключових соціальних факторів для сталого розвитку охорони здоров'я є доступність освіти в галузі охорони здоров'я. Це включає як професійну підготовку медичних працівників, так і загальну медичну освіту серед населення. Освітні кампанії, що спрямовані на підвищення обізнаності про важливість здорового способу життя, своєчасного звернення до лікарів, ведення профілактичних заходів, можуть значно зменшити навантаження на систему охорони здоров'я.

Для забезпечення сталого розвитку медичної освіти важливо підтримувати системи навчання і підвищення кваліфікації для медичних працівників, зокрема в умовах швидких змін у медичних технологіях та методах лікування. Водночас інформування населення про свої права на медичну допомогу є важливим елементом зменшення соціальної нерівності у доступі до послуг.

Сталий розвиток охорони здоров'я також передбачає інтеграцію медичних послуг із іншими соціальними програмами, такими як соціальний захист, пенсійне забезпечення, програми підтримки бідних і бездомних, підтримка людей, що пережили насильство або інші труднощі. Інтеграція різних аспектів соціальної підтримки сприяє не лише покращенню здоров'я, але й зміцненню соціальної стабільності та добробуту.

Таким чином, соціальний аспект сталого розвитку охорони здоров'я є важливою складовою загальної стратегії розвитку країни, спрямованої на поліпшення якості життя громадян, забезпечення рівного доступу до медичних послуг та покращення здоров'я нації в цілому. Україна, як і багато інших країн, стикається з численними соціальними викликами у галузі охорони здоров'я, проте реформи в галузі доступу до медичних послуг, профілактики захворювань, освіти та соціальної підтримки можуть суттєво покращити ситуацію. Важливими є спільні зусилля держави, громадських організацій та міжнародних партнерів для забезпечення сталого розвитку системи охорони здоров'я та створення здорового соціального середовища для всіх громадян.

ВИСНОВКИ

Сталий розвиток в охороні здоров'я є однією з основних передумов для забезпечення загального добробуту нації, поліпшення якості життя та ефективної адаптації до глобальних викликів, таких як демографічні зміни, зміни клімату та економічні нестабільності. Охорона здоров'я – це не тільки сфера, що забезпечує фізичне благополуччя громадян, але й важлива складова соціальної і економічної стабільності країни. Для досягнення сталого розвитку в цій сфері необхідно розвивати інноваційні підходи, впроваджувати ефективні стратегії управління, підтримувати інклюзивність і рівність доступу до медичних послуг для всіх верств населення.

Сталий розвиток в охороні здоров'я охоплює три основні аспекти: економічний, соціальний і екологічний. Це вимагає інтеграції медичних послуг з іншими суспільними та економічними процесами. З економічної точки зору, сталий розвиток передбачає ефективне використання ресурсів і фінансів, спрямованих на забезпечення доступу до медичних послуг та покращення здоров'я населення. Це також включає в себе зменшення витрат на лікування через профілактику захворювань, впровадження технологій енергоефективності та зниження екологічного впливу медичних установ.

З соціальної точки зору, сталий розвиток охорони здоров'я забезпечує рівність у доступі до медичних послуг для всіх громадян, особливо для вразливих груп населення, таких як діти, люди з інвалідністю, літні люди, бідні та маргіналізовані групи. Сталий розвиток сприяє також підвищенню рівня обізнаності населення про важливість здорового способу життя, профілактики захворювань і своєчасного звернення до медичних установ.

З екологічного боку, сталий розвиток в охороні здоров'я включає заходи з управління медичними відходами, енергоефективність

медичних установ, збереження водних ресурсів і боротьбу з забрудненням навколишнього середовища. Врахування екологічних чинників, таких як зміни клімату, забруднення води та повітря, є важливим для покращення загального стану здоров'я населення та зменшення навантаження на систему охорони здоров'я.

Попри численні досягнення в розвитку медичних послуг, Україна стикається з низкою викликів, які стримують сталий розвиток охорони здоров'я. Серед них – низький рівень фінансування галузі, недостатня інфраструктура в сільських районах, старі медичні технології, дефіцит медичних кадрів, а також нерівний доступ до медичних послуг між містом і сільською місцевістю. Особливо складною залишається ситуація для вразливих груп населення, які часто мають обмежений доступ до необхідних медичних послуг і лікування.

Одним з важливих напрямків сталого розвитку охорони здоров'я є реформування медичної системи, що включає перехід до фінансування через механізм медичних гарантій, розширення доступу до ліків і вакцинацій, вдосконалення програм профілактики та лікування захворювань. Інтеграція сучасних медичних технологій, телемедицини та е-охорони здоров'я також сприятиме зниженню витрат на медичні послуги та покращенню доступу до них.

Не менш важливою складовою сталого розвитку охорони здоров'я є система освіти. Підвищення рівня медичних знань серед населення допомагає зменшити поширення хронічних захворювань, таких як серцево-судинні хвороби, цукровий діабет, а також сприяє формуванню здорових звичок. Програми просвіти повинні охоплювати всі соціальні групи та сприяти формуванню культури здоров'я серед громадян.

Залучення до цього процесу державних установ, громадських організацій, а також активна робота медичних працівників дозволяє значно покращити ефективність програм профілактики. Водночас, важливо створювати умови для медичних працівників для безперервного навчання та розвитку, щоб вони могли ефективно реагувати на нові медичні виклики та забезпечувати високий рівень надання послуг.

Перспективи сталого розвитку охорони здоров'я в Україні багато в чому залежатимуть від проведення реформ у галузі, зміцнення співпраці між урядом, медичними установами та громадськістю. Важливо зосередити увагу на інтеграції охорони здоров'я в більш широку соціально-економічну політику, яка включатиме не лише забезпечення доступу до медичних послуг, але й створення умов для розвитку здорового способу життя, зменшення соціальної нерівності та екологічної стійкості.

Підвищення інвестицій у галузь охорони здоров'я, підтримка інноваційних медичних технологій, розвиток системи первинної медико-санітарної допомоги, вдосконалення механізмів фінансування і підвищення рівня обізнаності населення є ключовими факторами для досягнення сталого розвитку в охороні здоров'я. Крім того, важливо дотримуватися принципів інтеграції сталого розвитку в усіх сферах діяльності, враховуючи економічні, соціальні та екологічні вимоги.

У підсумку, сталий розвиток охорони здоров'я є важливим фактором не лише для забезпечення здоров'я населення, але й для зміцнення соціальної стабільності, економічного процвітання та збереження навколишнього середовища. Він потребує комплексного підходу, узгоджених зусиль з боку держави, приватного сектору та громадськості для досягнення тривалих і сталих результатів.

АНОТАЦІЯ

Сталий розвиток в охороні здоров'я є важливою складовою стратегічного розвитку будь-якої країни, оскільки він безпосередньо впливає на загальний рівень життя, добробут громадян та економічну стабільність. У розділі розглянуто основні принципи та напрями сталого розвитку охорони здоров'я в Україні, зокрема, інтеграцію економічних, соціальних і екологічних аспектів. Важливим аспектом є забезпечення доступу до якісних медичних послуг для всіх верств населення, зокрема для вразливих груп, а також зменшення нерівності в доступі до охорони здоров'я між міським та сільським населенням. Водночас підвищення ефективності медичних послуг і впровадження інноваційних технологій сприяють зниженню витрат на медичне обслуговування та покращенню здоров'я громадян. Розділ також акцентує увагу на важливості профілактики, підвищення обізнаності населення щодо здорового способу життя та екологічних аспектів охорони здоров'я. Окремо розглянуто необхідність розвитку медичних інфраструктур, збереження природних ресурсів та впровадження енергоефективних технологій у медичних установах. Сталий розвиток охорони здоров'я потребує комплексного підходу, узгоджених зусиль урядів, громадських організацій і приватного сектора для забезпечення ефективної та інклюзивної системи охорони здоров'я в Україні.

Література

1. Антонова-Рафі Ю.В., Худецький І.Ю., Науменко Н.О., Косякова Г.В. Сталий розвиток в охороні здоров'я. Навчальний посібник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. 257 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/23c785c4-9b9d-4dfb-ad1a-93e9101359da/content>

2. Лехан В.М., Слабкий Г.О., Шевченко М.В. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: український вимір. К.: Четверта хвиля, 2009. 353 с.

3. Національна парадигма сталого розвитку України / за ред. Б.Є. Патона. Київ: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку» Національної академії наук України, 2012. 72 с.

4. Основи законодавства України про охорону здоров'я, від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

5. Пономаренко В.М., Зіменковський Б.С., Пономаренко С.Д. Термінологічний глосарій з питань соціальної медицини і організації охорони здоров'я: навч.-довід.видання / за ред. В.М. Пономаренко. К.; Л.: Ліга-Прес, 2003. 100 с.

6. Попов О. Л., Краснокутський С.Г., Артюх С.В. Що таке сталий розвиток? URL: http://ngo.donetsk.ua/uploads/files/text16_1.pdf

7. Програма дій «Порядок денний на ХХІ століття»: Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт «Планета Земля», 1992 р.): Пер. з англ. 2-ге вид. К.: Інтелсфера, 2000. 360 с.

8. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2025 року № 34-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-rozvytku-systemy-okhorony-zdorovia-na-period-do-2030-roku-ta-zatverdzhennia-operatsiinoho-planu-zakhodiv-z-ii-realizatsii-u-20252027-rokakh-34r-170125>

Information about the author:

Lepetan Inna Mykhailivna,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Management and Marketing
National Pirogov Memorial Medical University
56, Pirogova str., Vinnytsia, 21018, Ukraine